

ГАНЧО ЦЕНОВ
БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ В
НАЙ-НОВА БЪЛГАРИЯ

chitanka.info

ГЛАВА I

ИСТОРИЧЕСКИЯТ МЕТОД

1. МНЕНИЕ И ФАКТ

Аз мислех да изложа при кои условия българският народ се е въздигал и при кои е падал, обаче това изложение щеше да излезе малко дълго, та го оставих. От това изложение задържах само онова, което се отнася до развитието на историческата наука в България. Хората четат за разногласията между Ценов и привържениците на турската теория и се чудят.

Един ден един господин, член на Академията на науките, ми каза: „А бе какво се препирате, нали и другите казват, че българите са хуни?“ Отговорих му: „Казват, само че не казват, че Ценов ги е навел на тази мисъл, затова се препираме“.

Освен това, се препираме поради разни възгледи върху историята изобщо.

Аз казвам, че историята е индуктивна наука, която почива на факти. Което не почива на факти, не е история. Историята е сбор на систематизирани факти.

Моите български противници казват, че историята е сбор от мнения.

На мнения обаче могат да почиват абстрактните науки, а историята е положителна наука. Тъй например, преди да се започне една война, дават се мнения кой ще победи, колко време ще трае войната и пр. След като свърши войната, идват историците, събират фактите и казват: войната трая толкова време, победи този и пр. Това е история и необорима истина, а другото беше само мнение или фантазия. Който не знае какво е станало, не може да го описва. Мненията спадат в областта на белетристиката, а не в онази на историята.

Понеже беше настанало време, когато българите бяха забравени и от себе си, и от света, когато се узна, че на Балканския полуостров живее някакъв народ под името българи, започна да се разсъждава откъде се е взел тоя народ. Тъй като липсваха факти, започнаха да се изказват мнения. Всеки, който се замисляше върху българите,

изказваше свое мнение по техния произход. Едни изказаха мнение, че българите били фини, чуди, зиряни, а други, че са самоеди, турци.

Шафарик изказа мнение (без факти), че българите били фини, дошли от Урал и Волга, които под водителството на Аспарух в 680 г. основали българската държава между Дунав и Балкана. Колкото писатели, толкова мнения. Понеже всеки изказваше свое мнение, от това излиза, че никой не считаше мненията на другите за история. Мненията траят дотогава, докато се намерят факти. Намерят ли се факти, те отпадат.

Мнението не е наука. Наука е само онова, което почива на положителни факти. Понеже мненията нямат стойност за историята, Ценов ги отхвърля и се опира само на факти.

Той казва, че българите са стари скити или хуни, защото старите автори са ги означили като такива; че българите са стари тракоилирийци, защото старите автори са ги означили като такива; че българите са стари християни, защото старите автори свидетелстват това и пр. Той впрочем не казва нищо от себе си. Той не излиза със свое мнение или теория, а предава свидетелствата на старите автори.

Неговата работа се състои в събиране и систематизиране на фактите. Онзи, който оспорва изводите на Ценов, трябва по-напред да оспори приведените от него факти.

Мнозина обаче не правят разлика между Ценов, Шафарик, Шишманов и пр., които изказаха само свои мнения или предположения. Тъй например, д-р Петър Миятев в статията си във в. „Мир“ от 26.X.1936 г. пише, че това, което се учи сега за българите, било установено от: Тунман, Енгел, Клапрот, Цойс, Фреен, Шафарик, Рьослер, Иречек, Дринов, Златарски, Шишманов и др. „Ценов и в миналото се е опитвал да оборва твърденията (не фактите на тези учени). Неговите теории са колкото странни, толкова и фантастични“, пише Миятев. Човек може да греши, обаче недобросъвестността прави лошо впечатление, когато се означават фактите като фантазии, а фантазиите — като факти.

Понеже Миятев не е единствен, който прави това, нека обърнем внимание на следното: когато Тунман, Енгел, Клапрот, Фреен, Шафарик и Рьослер даваха своите мнения за българите, тогава още не бяха известни:

1) Списъкът на българските князе, според който Аспарух е бил пети български княз на Дунав, защото преди него там е имало други български князе. В този списък Аспарух е титулуван княз, а не хан и е произлизал от стария крайдунавски род Дуло, от който е произлизал и Атиловият син Ирник. Бил е значи от хунски произход.

2) Издаденият от Момзен Хронограф от 354 г., който споменава българите в днешното им отечество.

3) Картата на Йероним (IV в.), в която Мизия е отбелязана като България.

4) Хрониката на Йоан от Никиу, в която се казва, че в началото на VI в. Мизия се е казвала България, и още много други.

Ако тези и още много други факти бяха известни на Шафарик и на съвременниците му, те нямаше да кажат, че българите са турци, които едва в 679 г. са дошли в Долна Мизия. Те бяха формирали своите мнения според тогавашните данни за науката. Сега тези мнения отпадат, защото са заместени от фактите.

Ако например Енодий, Касиодор, Комес Марцелин, Йордан, Йоан Малала, които са живели през V и VI век, считат българите за стари илирийци и тракийци, никаква стойност нямат мненията на Шафарик, и другите негови съвременници, и поддръжници, че те били дошли едва през 680 г. в днешното си отечество. Който не е разбрал това, той не е разбрал най-елементарните принципи на науката. Ценов не се е мъчил и не се мъчи да оборва посочените учени, а те сами са се оборили, защото фактите са ги опровергали. Което не почива на факти, не е история.

2. ИСТОРИЯ ОТ МНЕНИЯ

Иван Шишманов е първият, който най-всестранно се помъчи да разгадае произхода на българите. Той бе оня, който бе събрал най-много материал по тази тема, обаче му липсваше подготовката, която бе необходима при разглеждането на подобни въпроси. Въпреки това, че още Дринов бе казал, че ако в V в. е имало българи покрай средния Дунав, ние не можем да вярваме, че те едва през VII век са дошли от Дон до Дунав. Шишманов се зае да доказва с етимологически комбинации или мнения, че те са турци, които били дошли от Волга в Мизия.

Когато обаче по-късно той видя, че неговото мнение не може да се защити с факти, той замълча и с мълчанието си призна, че е направил грешка. Тук той показва характер.

Този характер отсъства у поколението след Шишманов.

Най-отявлен защитник на субективните мнения у нас се яви Васил Златарски. Макар че мнението на Шафарик и други, че българите били късно дошли фини, които в 680 г. основали българска държава между Дунав и Балкана, да бе опровергано от фактите, Златарски занемари фактите, а именно, че Мизия още в IV в. се е казвала България и пр., и започна да защитава изказаните преди двеста години мнения, че българите били късни пришълци. И то как? С лъжливи доводи. Той започна да разправя на българското общество как Теофан и Никифор били свидетелствали, че българите били дошли през VII век, което, както съобщихме по-преди, не е вярно, защото тези автори считаха българите за стари тракоилирийци. Фалшивостта на това мнение се установи и по този начин, че Златарски в случая е преписал Голубински и Шафарик, но за да придаде важност на работата си, той каза, че Теофан и Никифор са разправяли подобно нещо.

Понеже Златарски пишеше, че едва Аспарух бил довел през 679 г. българи в Мизия и едва „хан“ Крум бил минал Стара планина, та завоювал София, аз обнародвах в 1908 г. книгата „Българите са по-стари поселници на Тракия и Македония от славяните“, в която

посочих факти, че Одрин, Чорлу, Виза и Южна Тракия до Цариград са били български преди Крум. Освен това аз сравних разказите на Йоан Малала (VI в.) за хуните в Тракия и Илирия, с онези на Теофан и установих, че Теофан буквално е преписвал Малала, само че вместо името хуни, което употребяваше Малала, Теофан казваше българи. Оттук последва моят извод, че у българите продължава историята на хуните. Това мое доказателство принуди Иречек (който дотогава отхвърляше хунството на българите и ги считаше за фини) да идентифицира българите с хуните, което той направи през 1910 г. в своята *Geschichte der Serben*. Понеже с това се измени принципът, на който почива неговата история, Иречек не се съгласи да приготви второ издание от своята българска история, когато преди войната бе поканен да направи това.

Освен това в споменатата моя книга аз обнародвах доказателството ми, че титлите „каннас“ и „канес“ не са нищо друго, освен старославянските титли „кънезь“ и „кънъазь“, което се разбира и от това, че Аспарух е титулуван кнзь, пък и от факта, че според Теофан и Никифор Аспарух е наричал мястото, в което бе спрял, онглосъ и оглосъ, т.е. ъгъл, което е славянска дума. От тези факти се виждаше, че българите нито са късни пришълци, нито са турци. Златарски, обаче, без да ги опровергае, продължи да предава чуждите мнения, че българите били късно дошли турци. Аз отдавах това на българския егоизъм и инат: българинът не търпи друг българин да докаже нещо.

Софийски професор, който беше чел посочената по-горе моя книга, ми каза: „Вие имате право — «каннас» и «канес» не е «хан», а е старославянското «кънъазь»“. Добре, но професорът не пожела публично да изкаже това мнение. Публично той поддържаше и поддържа титлата хан!

Скоро след това настана спор из вестниците между мене и Георги Баласчев. Баласчев беше писал, че първоначално българските държавни глави са титулувани хан, а после цар. Аз му възразих, че титлата „хан“ никога не е давана на българските държавни глави и че най-старата титла е гех. Още под година 531-а Теофан говори за два български регес (крале) в Мизия. Баласчев ми възрази, че това не е вярно, и за да разбере обществото, че аз говоря неверни работи, той предложи анкета и посочи двама професори като анкетъори, от които единият беше оня, който ми каза, че имам право, че „каннас“ не е

„хан“, а е „кънъазь“. Аз се съгласих. Професорите направиха анкетата, но като видяха, че аз имам право, отказаха да съставят протокол. Ако тези професори бяха съставили протокол, ако те бяха казали, че още в 531 г., т.е. преди Аспарух, е имало български крале в Мизия, които са титулувани „регес“, а не „ханове“, ако бяха казали, че „канес“ не значи „хан“, а „кънезь“, още тогава щеше да изчезне мнението, че българите са късно дошли турци.

Тук ние имаме пример, където българският професор съзнателно не е искал да каже истината. И понеже професори и днес продължават да защитават тезата, че българите са късно дошли турски ханове, можем да кажем, че те през цялото време на своето професорстване съзнателно са заблуждавали учащите се.

Какво доверие може да има министърът на образованието в мненията на подобни професори?

3. МНЕНИЕТО НА УНИВЕРСИТЕТА

За да предизвикам едно разбирателство в това отношение, аз се кандидатирах за доцент по средна история, понеже се търсеше такъв. Моите работи бяха дадени на В. Златарски за преценка.

С моята книга „Българите са по-стари поселници на Тракия и Македония от славяните“ аз бях силно предизвикал Златарски, защото там не само бях посочил, че българите преди Крум са поселявали Одрин и Южна Тракия, но бях привел и необорими факти, че българите не само преди Аспарух, но и преди славяните са поселявали и Тракия, и Македония, бях посочил, че хуните на Малала са наречени от Теофан българи и че у българите продължава историята на хуните.

От Златарски сега се искаше или да опровергае това, или да го признае.

Понеже Златарски едното не можеше, а другото не желаше, той прибегна до ориенталски хитрости. За да заблуди факултета, той каза: „Да се разгледа и оцени цялото (което Ценов е написал) ще трябва да се напише един том два пъти по-голям от книгата на г-н Ценов. Затова мислим, че за да се запознаем с неговия исторически метод и с това, доколко той познава и разбира материята, над която оперира, достатъчно е да разгледаме как той доказва една или две от главните си тези. За такива ние избрахме: «Готското покръстване е сметено за българско покръстване (и пр.)», като въпроси по-познати (!) и поради това почитаемият факултетен съвет ще може да си състави по-пълно понятие за историческите ценности на г-н Ценовите мнения (?) и възгледи“^[1].

С това Златарски характеризира факултетния съвет като малограмотен, който разбира само известни работи, а други не. Този съвет не могъл да разбере, че българите са поселявали Тракия и Македония преди Аспарух, нещо, което и децата разбират, а бил разбрал заплетения въпрос по готското покръстване. Как тогава факултетният съвет е могъл да отхвърли кандидатурата на Ценов, щом не бе проучил всичко, което Ценов бе написал? От това се вижда, че

научен избор факултетът не е направил и че той със своя вот само е покрил една фалшивост.

Добре, но за покръстването на българите не се пита. Пита се: живели ли са българите преди Аспарух и преди славяните в Тракия и Македония? Обитавали ли са българите Одрин преди Крум и пр., и обратно: основателна ли е тезата на Златарски, че Одрин никога не е бил български, че българите били доведени от Аспарух в Мизия едва в 679 г. и пр., защото от отговора на тези въпроси зависи отговорът дали българите са стари християни, или не.

Нас по-малко ни интересуваше и интересува дали българите са самоеди, турци и пр.; нас ни интересува коя земя са поселявали българите и откога. Въпросните тези произвеждат „цял преврат в началната история на средните векове“, както сам Златарски пише, а не покръстването на българите. Понеже Златарски избегна да отговори на тези въпроси, той призна тяхната необоримост, а другото са спекулации, които не говорят добре не само за него, но и за университета, който се прави, че не ги вижда.

Как българинът предпочита да скочи и да се удави в калта само да не признае заслугите на друг българин, се вижда от следните думи на Златарски:

„Ценов пренебрегва всички резултати, добити досега в историческата наука по засегнатите от него въпроси, и се залавя сам (само) въз основа на първоизворите да докаже верността и справедливостта на своите възгледи, а оттук и фалшивостта и фантастичността на съществуващите засега мнения“.

Не трябва, значи да се опира човек на първоизвори, от които се вижда „фалшивостта и фантастичността на съществуващите мнения“. Да не се пие вода от извор, а от блато.

Тези фалшиви мнения бяха, че Тракия и Македония никога не са били български. За да не се оборят те, не трябва да се опира човек на първоизвори, а да слуша какво казал този или онзи модерен политик! Целта на университета тогава била не да се търси и защитава истината, а да се защитава фалшивостта на досегашните мнения! Преследвайки тази цел, споменатите от нас по-преди двама професори не искаха да съставят протокол, когато видяха, че е имало българи в Мизия и Тракия преди Аспарух; не искаха да кажат, че „кънес“ не е „хан“, а

„кнез“ и пр., защото, ако кажеха това, ще излезе, че досегашните мнения са били фалшиви.

Една фалшивост се защитава с друга фалшивост.

Ако подобно становище би се взело от университета на някоя западноевропейска страна, университетът би бил веднага затворен, защото никой народ не би приел да поддържа хора, които проповядват подобни принципи, принципи, които, освен това, са принципи на неприятелите на народа.

Понеже фактите нямат никаква стойност, Златарски, за да докаже несъстоятелността на Ценов, сочи следните казани от Ценов думи в предговора на книгата му: „Българите не са нищо друго, освен стари дунавски келтоскити, у които продължава историята на готи, хуни, авари, изобщо тази на старите скити и траки.“

Щом това е невярно, тогава между хуни и българи няма никаква връзка. Историята на хуните не продължава в тази на българите.

А що се отнася до покръстването на българите, Златарски казва: „Историческите изследвания са установили, че покръстването на българите е станало в 864/865 г. при княз Борис, наречен Михаил, че християнството е прието от Византия и пр. Ганчо Ценов отхвърля всичко това... и счита, че българското покръстване в IX в. е измислица“.

Добре, но за това не се пита, а се пита: населявали ли са българите преди Аспарух и Тракия, и Македония, или не?

Да предположим, че Ценов е сгрешил, като е казал, че българското покръстване в IX в. е измислица, следвали от това, че Стара България не е опирала до Босфора и че българите преди Аспарух не са населявали Тракия и Илирия до Йонийско море?

С подобни спекулации Златарски се мъчеше да избегне отговора на ясно поставения въпрос: прав ли е той, като казва, че Одрин никога не е бил български град?

Избягвайки да отговори на този въпрос, Златарски даде да се разбере, че той умишлено е бил фалшифицирал историята, че Одрин и пр. Не са били български.

Дали българите са се покръстили в IX в., или не, е изложено в книга II, а тук нека само кажем, че Ганчо Ценов от себе си нищо не отхвърля. Щом изпъкнат фактите, фалшивостта пада сама. Ако хуните са още от IV в. християни, както вече посочихме, ако Куврат е бил

християнин и пр., не може да се казва, че същите тези хуни се били покръстили едва в IX в. фактите оборват мненията.

Но не е това най-големият грях на Ценов, поради който той бе поставен извън законите. Неговият грях е, че той още в книгата, която разглежда Златарски, каза, че тъй наричаното покръстване на българите в IX в. не се е отнасяло до Мизийска, а до Илирийска, или Македонска България. Цариградският събор в 869/870 г. е означавал като България или българско отечество земята между Йонийско море и предградията на Цариград, която се състоеше от провинциите: двата Епира, цяла Тесалия, Дардания, Дакия и пр., а не крайдунавска Мизия, че Мизия е покръствана в IX в., няма никакви сведения. Знае се, че през IV в. е била християнска със своите владици и че хуните, които живееха тук, са били християни. Ето защо Ценов означава като измислица мненията на ония, които казват, че Мизийска България се била покръстила от гърците през 865 г. Ако в 865 г. бе ставало дума за Мизийска България, както твърди Златарски и други, тогава Св. Климент щеше да стане архиепископ в Преслав, а не в Охрид.

Понеже Златарски по онова време разбираше под България само Мизийска България, защото според него българите до Борис са се били простирали южно само до Пловдив, той се мъчи с разни измислици да заблуди хората, че Илирийска България, която се състоеше от гореспоменатите провинции, не е била българска, а оттук и изводът му, че в 865 г. се е покръстила Мизийска, а не Илирийска България, което не е вярно. Със софизъм се защитава едно фалшиво мнение. От това се вижда, че Златарски съзнателно е защитавал фалшивото „мнение“, че Одрин и други градове никога не са били български.

Искайки да защити старото мнение, че Македония и Южна Тракия никога не са били български и ако отчасти са били български, то само след „хан“ Борис, Златарски прокламира принципа да не се обръща внимание на първоизточниците, според които българското племе се е разпростирало чак до Йонийско море. Понеже Ценов бе обърнал внимание на тези първоизточници, Златарски отхвърли неговата кандидатура.

Кандидатурата на Ценов се отхвърли впрочем не по научни, а по политически мотиви, защото той е доказал истини, които на известни политици са неприятни. Освен това тя бе отхвърлена и защото Ценов бе написал голямо съчинение, за разглеждането на което било нужно

да се напишат два много по-големи тома от труда на Ценов. Предвид на това Златарски е препоръчал други хора, които или нищо не са писали, или пък съвсем малко; които не оборват фалшивостта на съществуващите мнения и чиито работи не представляват никакъв труд за преглеждане. Понеже университетът одобри този възглед, може да се съди за културното ниво на българската алма матер.

Добре, но ние тук имаме работа с конкурс. Би трябвало сега да се посочи каква по-добра работа е направил приетият кандидат и как са се казвали докторската дисертация и хабилитационната работа на този кандидат, за да види обществото как университетът избира своите професори.

Който си позволява да заблуждава хората в едно отношение, той си позволява да ги заблуди и в друго. Това по отношение на В. Златарски е изтъкнал и Успенски, директорът на руския археологически институт в Цариград. В Известията на института (София, 1910 г.) Успенски посочва, че преди да се започнат разкопките при Абоба, е станал спор къде да се направят те. Шкорпил бил на мнение да се направят при Абоба, а Златарски — на друго място и означил мнението на Шкорпил като повърхностно и непочиващо на научна основа. Успенски се присъединил към Шкорпил и разкопките се направили при Абоба, където действително се открили българските старини.

Какво прави сега Златарски?

Той отишъл в Киев на археологическия събор и държал реферат, в който казал, че нему се дължало откриването на българските старини при Абоба. С една дума: охули най-напред автора на идеята, а после приписа на себе си тази идея; извърши, значи плагиатство.

Същото направи и с Ценов.

Придържайки се към Дринов, който оспори хунството на българите, Златарски охули Ценов, който бе казал, че у българите продължава историята на хуните, че българите-хуни са живели преди Аспарух покрай Дунав и пр., и с това той повлия на факултета да отхвърли кандидатурата на Ценов, обаче в своята История I, която излезе през 1918 г., Златарски идентифицира българите с хуните, като призна, че основателите на модерната българска държава са се казвали хуни или хуногундури, и разглежда хунската история като българска

история. Призна впрочем, че българите продължават историята на хуните, поради което той охули Ценов.

Златарски извърши значи и сега плагиатство.

От изложеното се вижда, че когато Златарски каза на факултета, че не иска да се занимава с тезата на Ценов, че българите били хуни, скити и пр., той бе казал това, защото не можеше нищо да възрази срещу нея и защото бе приел тази теза, но искаше да я припише на себе си.

Нему е била поверена една работа да даде обективна преценка по нея, той обаче ѝ взел съдържанието, а авторът ѝ охулил. Той в случая е подвел факултета. В културните страни един обвинен в два случая в плагиатство учител се уволнява от служба. У нас обратно: Колкото Златарски по-дълбоко нагазваше в калта, толкова по-големи почести му се правеха; той бе избран за ректор на университета и за подпредседател на Академията на науките. Университетът одобри и това. За университета личните интереси на членовете му стоят над науката, отечеството и морала.

4. УНИВЕРСИТЕТЪТ

По-старите българи, у които природният морал още не беше угаснал, за да спасят науката от анархията, която бе почнала да обзема държавата, си казаха да дадат на университета известна автономия: той въз основа на правото и справедливостта да избира професорите, като се е мислило, че хора учени, за каквито се считаха професорите, ще се ръководят само от интересите на науката и морала. Оказа се обаче, че нашите професори още не са били дорасли за това доверие.

В историята на човечеството няма такъв пример, да се вземе идеята на автора, а авторът да се постави извън законите. Анархистичният принцип, всеки да може да върши каквото иска, а никой да не отговаря за делата си, си остана господстващ принцип и за университета.

Автономията се даде за защита на науката и морала, а университета я използва за защита на интересите на своите членове. Понеже професорът не подлежи на непосредствено уволнение от министъра на образованието, той може да плагиатства, съзнателно да защитава „фалшиви мнения“, които са насочени против съществуването на българското племе като народ, да обявява, че факти, от които се вижда, че сегашните мнения са фалшиви, не се приемат и пр., без да се счита за длъжен да отговаря за това пред когото и да било: чист и ясен анархистичен принцип.

Аз миналата година се кандидатирах за професор по българска история, защото се търсеше такъв. Питам ректора: Какво се иска от кандидата? — „Да е писал нещо по история“, ми отговори той. Обръща ли се внимание на съдържанието на написаното? — „Не, защото всеки претендира, че неговото мнение е правилно“.

Според университета историята не почива на факти, а на мнения, а мненията са необорими, защото всеки може да каже, че неговото мнение е правилно.

Въз основа на този принцип всеки, който е писал нещо по българска история и е изказал някакво мнение, може да стане професор по тази история.

Тогава аз попитах устно, и писмено даже, ректора и декана на историко-филологическия факултет: „Може ли да се назначи едно лице за професор, чиято теза е оспорена, преди това лице да я е защитило?“

На това не ми се отговори, но от онова, което се направи, се вижда, че може.

Назначи се едно лице, което не бе писало системна работа по предмета, а бе писало изследване върху основаването на българската екзархия. Можеше ли университетът да заключи от тази работа, че въпросното лице знае кои са българите, чиято история то се натовазва да чете?

Това лице, след като му се повери катедрата по българска история, за да покаже своята ученост, написа във вестник „La Parole Bulgare“ една статия върху покръстването на хан Борис от гърците. Според реда, приет в културните страни, докато това лице не би доказало, че Борис е бил хан, не би могло да бъде професор по българска история, защото иначе ще излезе, че нему се позволява да преподава неверни работи.

Тези недъзи са изтъкнати и от други хора.

Велчо Т. Велчев в една статия, поместена във в. „Мир“ от 7.VI.1937 г., като излага плачевното състояние в университета, пише между другото:

„И, което е още по-тъжно, дребнавите борби и съперничества със средства, недостойни за професорското звание, за каквито се говори в обществото, се отдават главно на хора от средата на по-младите професори. Ако това е вярно, ще излезе, че подмладяването на професорския персонал не внася подобрене в него. А това значи, че самото подмладяване на професорството не става с нужното изискване за достойнствата на кандидатите за професори. Крайно печално е, — и ние споменаваме това със смущение за бъдещето на нашия университет, — че са направени разкрития за професори, които са си послужили с плагиатство, за да постъпят в университета. Също и някои от назначенията за професори били станали без достатъчно оправдание със сериозни научни трудове на кандидатите, а по приятелски и други влияния“.

Тези думи, казани от един иначе симпатизиращ на професорите стар общественик, би трябвало да накарат правителството да се позамисли върху работите в университета, и то още повече, понеже

днешният режим е против партизанството, а това, което се върши в университета, според гореказаното, не е ли партизанство?

[1] Оценка на съчинението за хабилитация на д-р Ганчо Ценов, стр. 4. ↑

ГЛАВА II

НАУКА И ПОЛИТИКА

1. ДВЕТЕ ОБЩЕСТВЕНИ ТЕЧЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ

Турската и гръцката тирания бяха свели българския народ до най-ниското стъпало на човешката култура, но българщината му те не можаха да изкоренят.

В съзнанието на народа все още бяха останали зародиши от национален усет. Този усет се разви с времето. У някои в съзнание. Българският народ съзна, че е бил народ и е имал своя самостоятелна държава и успя даже да си извоюва своя народна църква. Русия освободи една част от българския народ. Освободените българи се обявиха за самостоятелно управление, но те се разделиха по атавизъм на два дяла.

Херодот казва за нашите прадеди кимериите или скитите следното:

Веднъж персите ги нападнали. Те се събрали на съвет да решат какво да правят. По-имотните казали, че трябва непременно да се защитават, та ако и всички да биха загинали. „Ако избягаме оттук, къде можем да идем и каква ще бъде нашата съдба“, казали те. Другата партия била на мнение да не се бият, а да бягат. И понеже била помногобройна и по-силна, тя се нахвърлила върху онези, които искали да се бият и ги избила. Тогава нахлули персите и безпрепятствено завзели кимерийската земя. Избягалите отишли да си търсят храната при други народи. Херодот ги нарича *doluoι*, т.е. слуги, роби, латинците по-късно нарекоха склавени (слуги, роби), а по-новите писатели ги нарекоха славени.

След Освобождението българският народ се раздели на два дяла. Единият дял, който се наричаше славянофили, бе на мнение, че България трябва да се постави под протектората на Русия, защото тя сама не могла да се управлява.

Другата партия, която се наричаше патриоти, беше за една самостоятелна България. Ожесточените борби между тези две партии пълнят историята на България от освобождението до световната война. Русофилите, се засилиха от разните модерни течения, като комунисти, социалисти и други –исти, които от народност и отечество не се

интересуваха. Отечестволюбието се счете за порок, за назадничавост. Тежко на този, комуто излезеше дума, че е патриот. Когато (1907 г.) аз издадох моята книга „Праотечеството на българите“, от която излизало, че българите са били нещо по-добро от онова, което се мислеше досега за тях, аз бях обявен за патриот и, следователно, за човек, който стои извън законите. Всички, които ме критикуваха, критикуваха ме не по съдържание, не защото посочените от мен данни са неверни, а защото съм бил патриот, който изнасял факти, че българите били и храбри, и културни, когато според мнението на моите противници било очевидно, че българите са създадени от природата за тор на чужди ниви. Ст. Младенов ме характеризира като шовинист и ме критикуваше, защото съм бил шовинист. Това му достойнство му отвори вратите на университета.

Моят шовинизъм, като доказвал, че Тракия и Македония са стари български земи, заплашвал, от една страна, Русия, която аспирираше за Южна Тракия, а, от друга страна — панонските славяни, които аспирираха за Солун. Това накара Ягич да напише през 1916 г., когато ставаше спорът за Тракия и Македония, в своя Archiv für slavische Philologie една хула против мене, каквата досега не се знае да е писана против някой изследовател. Вестник „Мир“ побърза да съобщи тази хула на българското общество.

Кое беше накарало Ягич да излезе извън себе си? Мнозина хора пишат нещо, което на други не харесва, но против тях не се постъпва тъй.

Панонските слависти считаха св. св. Кирил и Методий за гърци, които превели Св. писание за панонските славяни. Обаче се появиха и други слависти, например Лескин, който нарече превода на светите братя старобългарски, а не старославянски или пък църковнославянски, както казваха панонските слависти.

Ягич написа една обширна студия в изданията на Виенската академия на науките на тема „Как е настанал църковнославянският език“, в която настойчиво твърдеше, че преводът на св. Кирил трябва да се нарича славянски и само славянски. На българите да не се обръщало внимание. Под българи той разбираше св. Климент и другарите му, които (от шовинизъм) се наричали българи. Ягич беше против названието старобългарски, защото от него би се разбрало, че македонците са българи, а не славяни, а Ягич искаше да са славяни, а

не българи. Какво значение имаше тази теория във времето около Балканската война, всеки разбира.

Аз не се съгласявах с тази теория по следните тогавашни мои съображения: Македонските славяни по времето на св. св. Кирил и Методий са се казвали българи, което се вижда и от решението на Цариградския синод в 869/870 г. Щом св. св. Кирил и Методий са превели Св. писание на езика на македонските славяни, който те са знаели, те са го били превели на български, а не на славянски, защото тези славяни по онова време се казваха българи.

Второ: Във всички известия, било гръцки или български, св. Климент, който собствено разпространи Кириловата писменост, е означен като българин. Охридската архиепископия, която той управляваше, се наричаше Българска архиепископия. От тези факти аз стигнах до извода, че езикът на светите братя бе и трябва да се нарича български, а не славянски.

Това мое становище беше раздразнило Ягич до самозабрава; той се нахвърли против мене с разни измислени епитети.

Становището на панонските слависти се поддържаше и от българските учени.

2. ОБЕКТИВНОСТТА НА БЪЛГАРСКИТЕ УЧЕНИ

Както се посочи вече, Л. Милетич, даже и през 1929 г., т.е. даже и след войната, не излезе пред конгреса на славистите в Прага да защити българизма на македонците по времето на Кирил и Методий, и с мълчанието си подкрепи онези, които казваха, че македонците били славяни, а не българи. Поради тази му „научна“ дейност той бе обявен от Ягич и консорциум за най-добрия славист.

Много по-големи заслуги на славянството принесе обаче Васил Златарски, който „доказа“, че Одрин и Южна Тракия не били български земи. За тази му услуга русите му дадоха титлата почетен доктор, макар че той беше обвинен в плагиатство от най-компетентния руски учен Успенски и макар че на един плагиатор не може да се даде докторско звание, та камо ли почетно. И българските приятели не останаха назад. Те избраха Милетич за председател, а Златарски за подпредседател на Академията на науките. За политически, а не за научни заслуги споменатите господа получиха своите почести.

Политически съображения ги накараха да обявят всички факти за невалидни, от които се вижда, че политическите тези на известни среди почиват на фалшиви предпоставки.

Политическо деяние е и бойкотът, който се прави на Ценов.

Четохме една статия във в. „Светоглас“ от един италиански професор, в която се казва, че името на Ценов било известно в Италия и Германия. На друго място сме чели, че това име било известно и във Франция, и в други страни. Само на меродавните фактори в България това име не било известно. Прави му се, значи, бойкот. Добре, но тогава ще трябва да позволим и на противната страна, и тя да направи бойкот.

Ние не отричаме никому правото да има свое мнение, искаме обаче да изтъкнем, че има мнения, които се наказват от законите. Онези, които хвърлиха театри и църкви във въздуха, за да избият невинни хора, направиха това, защото мнението им е било такова. Държавата обаче ги повика да отговорят пред закона за това мнение. Същото ще трябва да направи държавата и с онези, които си

присвояват чужд труд, защото това е кражба, а кражбата се наказва от законите. Няма да споменаваме други факти, от които би се видяло, че държавата, ако иска да съществува, би трябвало да се противопостави на онези, които действат против нея.

Тук ще повторим още един път онова, което Ст. Младенов писа, а именно, че който като Ценов счита не само хуните, но и скитите, готите и масагетите за българи, няма право на научност; че хунската теория не издържала никаква критика и пр.

След като хунството на българите се прие от Иречек и др., Младенов, който хулеше Ценов, че не слушал Шишманов, че българите не са хуни, а са турци, дошли от Волга, измени мнението си и каза: „Близкото сродство на прабългарите и хуните, да не кажем идентитетът им, днес не може да се оспорва“, т.е. призна тезата на Ценов, без да му спомене името.

В. Златарски отхвърли работата на Ценов, защото Ценов казвал, че у българите продължава историята на хуните, че българите са живели преди Аспарух покрай Дунав и пр.

После Златарски измени това си мнение и в своята „История на първото българско царство“ (стр. 21 и 123), която излезе през 1918 г. след работите на Ценов, каза, че основателят на модерната българска държава Аспарух бил дошъл на Дунав начело на хуногундури, които Златарски разглежда отсега като българи, т.е. призна тезата на Ценов, че историята на хуногундурите продължава в онази на българите; призна още, че българите са живели още през V век, т.е. преди Аспарух, покрай Дунав и пр., а за Ценов и дума не каза. Присвои си значи, че хуните са българи, или извърши плагиатство.

Понеже тезата, че хуните са българи, се въведе и в учебниците по българска история, и понеже, и тук не се спомена името на Ценов, Ценов ще помоли господин министъра на народната просвета, ако не благоволи да поприказва с Ценов по този въпрос, да забрани на учителите в училищата и на професорите в университета да разправят на учениците си, че българите са хуни.

Книги, в които пише това, да не се приемат за учебници.

Това ще трябва да се направи по две съображения:

а) защото крадците се наказват от законите;

б) защото по този начин младежта се възпитава в плагиатство, което също не е позволено.

Какви морални понятия ще получи един ученик, когато вижда, че онези, които са установили една истина, се поставят извън законите, и то именно защото са установили една истина, а онези, които лъжат и плагиатстват, се обсипват с почести и се сочат за пример на младото поколение?

3. КАКВО Е ЗНАЧЕНИЕТО НА ДОКАЗАТЕЛСТВОТО, ЧЕ ХУНИ СА ОСНОВАЛИ БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА?

П. Миятев пише във в. „Мир“ (26.X.1936 г.) „Не е истина казаното от Ценов, че Златарски бил признал тезата му, като казал, че Аспарух с една орда уногундури потеглил на запад... Къде е тук признанието на Златарски, «че българите са стари тракоилирийци»“?

Ценов никога не е твърдял, че Златарски е признал тезата му, че българите са стари тракоилирийци. Ценов твърди само, че Златарски е приел тезата му, че българската държава е основана от хуногундури, а не от българи.

Хуногундурите, както посочихме, са живели покрай Дунав преди Аспарух. Според списъка на българските князе Атиловият син Ирник е князувал на юг от Дунав през V в., т.е. преди Аспарух. Старите писатели, както изложихме, считали хуните за стар дакотракийски народ. Живеещите покрай Дунав хуни са били християни още през IV в. признал ли е Златарски, че хуните, които той после нарича българи, са основали българската държава, той е признал заедно с това, че българската държава е основана от стари крайдунавски поселници и стари християни, а не от късни пришълци. Но това не е най-важното.

Най-важното е признанието, че българската държава не е основана от българи, а от хуни.

До Ценов се смяташе, че Аспарух бил довел българи през 679 г. в Мизия, които основали там българска държава.

Сега се казва, че Аспарух е довел хуногундури, които в Мизия са се нарекли българи. С приемането на тезата, че Аспарух е довел хуногундури, се опроверга тезата, че българите са късни пришълци. Няма довеждане на българи, както се учеше досега. А като прибавим към това, че Мизия още през IV в. е наричана България, явно излиза, че българите са стари тракоилирийци. Това са признали Златарски и други, като са признали, че Аспарух е довел хуногундури, а не българи.

Както по-преди изложихме, Малала, Писидес, Теофан и Никифор са разглеждали българите и хуните като две отделни племена

на скитската, или славянската раса. Куврат стана господар на хуни или хуногундури и българи. Чак след него тези две племена получиха общото име българи. Аспарух доведе в 680 г. хуногундури в Мизия, която се казваше България. Той доведе хуногундури при българи. Българите не са впрочем доведени от някъде, а са заварени в Мизия. Те са стари мизийци или тракоилирийци. Това е резултатът от признанието, че Аспарух е довел хуногундури. Господата не признали, че българите са стари тракоилирийци, а признали само, че основателите на българската държава не са били българи.

Какво излиза тогава от това признание? Какви са тогава българите, щом не са били доведени, а са били заварени от Аспарух в Мизия?

Доказателството, че Аспарух е довел хуногундури, а не българи, довежда, както виждаме, до преврат в старата българска история, защото от него се вижда, че българите не са късни пришълци. Ето защо Ценов не може да позволи да се споменава в българските училища, че българската държава е основана от хуни, защото с това се присвоява цялата негова теория.

Който иска да се ползва от труда на Ценов, той трябва по-напред да поприказва с Ценов за това.

Когато табладжиите играят на табла, те по време на играта спорят, въпреки това изгубилият плаща играта. Тъй трябва да стане и тук. Другото не е кавалерство, а насилствен грабеж, който, ако се узакони, ще погуби България.

4. ПРИЕТА ЛИ Е ТЕЗАТА, ЧЕ БЪЛГАРИТЕ СА СТАРИ ПОСЕЛНИЦИ НА ТРАКИЯ И МАКЕДОНИЯ?

Ние дотук се спряхме само що се отнася до приемането на установения от Ценов факт, че хуни са се наричали онези, които са основали българската държава. Сега нека посочим, че всъщност е приета и основната теза на Ценов, че българите са населявали Мизия, Тракия и Илирия преди Аспарух.

Опозиция се правеше и прави на Ценов не затова, защото бе казал, че българите не били турци, а били хуни и пр., а затова, защото бе посочил факти, че българите са живели в днешното си отечество преди Аспарух и преди мнимото нахлуване на славяните.

Този факт също се призна, защото той досега не е бил оспорен от никого.

Понеже фактът е необорим, господата, не искайки да признаят заслугите на Ценов, за да заблудят обществото по отношение на същността на спора, извадиха на сцената странични въпроси:

Ценов бил казал, че хуните, скитите, готите и пр. са българи; че българите са покръстени от апостол Павел, че българското покръстване в 864/865 г. с измислица и пр., а че Ценов бе посочил факти, от които се вижда, че Мизия още през IV в. е наричана България; че Енодий, Касиодор и др., които са живели през V и VI в., са считали българите за стари тракоилирийци, че тъй наричаното покръстване на българите, което било станало през 865 г., се отнасяло само до Македония, а не до Мизийска България и пр., не се оспорва. Признава се значи за вярно.

Младенов каза, че Ценов нямал право на научност, защото казал, че българите били скити, хуни, готи и пр. Добре. Оспорва ли се с това фактът, че българите са населявали преди Аспарух не само Мизия, но и Тракия и Илирия? Очевидно не.

Понеже този факт е необорим, Младенов, за да осуети истината, прибегна до спекулации, че Ценов бил казал това и онова, което даже и тогава, когато то би било погрешно, не оборва тезата, че българите са населявали Мизия, Тракия и Македония преди Аспарух.

Същото направи и Златарски.

Нему му беше предоставено да опровергае посочените от Ценов факти, че българите са населявали Тракия и Македония преди славяните. Той не можа да направи това, а за да заблуди факултета, казал, че Ценов считал покръстването на българите през 864/865 г. за измислица. Опровергава ли се с това фактът, че българите са живели преди Аспарух в Мизия, Тракия и Илирия? Не. И той впрочем е признал верността на Ценовата теза, а се е стараел с разни софизми да заблуди университета върху същността на работата.

От посоченото се вижда, че господата още преди тридесет години са съзнавали верността на Ценовата теза, че българите са населявали Мизия, Тракия и Илирия преди Аспарух, но техният егоизъм не им позволи да признаят заслугите на Ценов. Те впрочем цели тридесет години съзнателно са заблуждавали учащите се относно народността и старите селища на българите.

Тук нека още веднъж да изтъкнем, че работата не е за това, дали българите са турци, или славяни, или тракийци, скити и пр., а за това, че тези българи, от какъвто произход и да са те, са населявали преди Аспарух Мизия, Тракия до Босфора и Македония до Йонийско море. Тази теза на Ценов не е опровергана.

Щом не е опровергана, тя е приета, както се вижда и от признаването на факта, че Аспарух не е довел българи, а хуни.

Но може би някой софист ще ми възрази, че неопровержението не значи признание. Добре, тогава ние питаме: може ли да се постави един автор извън законите за това, че е представил един неопровержим факт?

Дотук стана дума за това, че моите тези не са опровергани. А сега нека попитаме, какво е доказано. Понеже българите живеят на Балканския полуостров и говорят славянски, пита се:

Доказано ли е, че те са късни пришълци? Не, защото мнимите пришълци са се казвали хуногундури, а не българи. Доказано ли е, че българските държавни глави са титулувани хан? Не. Доказано ли е, че жителите на Долна Мизия са се покръстили през 864/865 година? Не. От това се вижда, че на учащата се младеж се предават фалшиви мнения.

Докато работата се ограничаваше в отричане на всичко, можеше човек да си помисли, че онези, които отричат, искрено мислят, че имат

право, обаче след като те признаха тезата на Ценов, че хуни са основали българската държава, видя се, че те са правили опозиция не на науката на Ценов, а на личността Ценов. Днес взели едно, утре ще вземат друго и ще ти кажат: „Нищо не можеш да ни направиш. Ние сме независими. Нас законите не ни ловят“. Обаче, когато някой преследва някой непочтен длъжник или крадец, той не се обръща към него, а към властите. Това трябва да направи и Ценов, и то с надежда за успех, защото във вестниците четохме, че някои артисти били освободени от длъжност, понеже извършили деяния „недостойни за артиста и българина“. Който върши недостойни деяния със званието, което има, не може да бъде държавен чиновник. Такъв е случаят и тук. Ако един професор върши плагиатство, той върши недостойно за професора и българина деяние.

Тук се борят две тези, които взаимно се изключват. Или едната, или другата е права. Среден път няма. На меродавната власт предстои да се произнесе коя теза да се предава в българските училища. Остане ли властта при „досегашните мнения“, че българите са късно дошли турци, които се настанили между Дунав и Балкана, а Мизия, Тракия, Дакия и Илирия не са били български земи; че гърците през 864/865 г. покръстили в Преслав българите и пр., тя тогава ще трябва да покаже кавалерство и да забрани на своите органи да учат в училищата, че българите били хуни и пр., нещо, което е установил Ценов. Мисли ли властта, че Ценов е прав, като казва, че хуните още през IV в. са имали своя голяма държава покрай Дунав, че името българи се споменава преди Аспарух в Мизия, Тракия и Илирия, че българите са стари християни и пр., тогава тя ще трябва да окаже на Ценов онова внимание, което обикновено се оказва на хора, които са решили един такъв голям проблем. Ценов бе охулен, защото каза, че хуните са българи, той сега не може да позволи на онези, които го хулят, да преподават това в училищата.

Нали хулителите са учени хора?

Да си държат на своето.

Установено е веднъж, че онзи, който казва, че хуните са българи, няма право на научност. Този принцип трябва да се приложи спрямо всички, защото иначе ще излезе, че се изтъкват теории само и само да се унижат и унищожат откривателите на истината.

Не може да служат за подигравка доказалите една истина.

От становището на меродавните власти ще разберем покровителства ли се в България науката, или се преследва. Ползват ли се и онези, които се занимават с чиста наука, от правовите и моралните закони, или не?

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.